

Xoguetainas e brinquetainas

A recuperación dos espazos de xogo

Manuel Rodríguez Vázquez, *Charrancas*
Asociación Galega do Xogo Popular e Tradicional

A sección do xogo da **Revista Galega De Educación** foi creada para suxerir maneiras de poñer en práctica xogos, e recrear outros, do noso catálogo lúdico tradicional. Pero acontece que un dos elementos necesarios para que o xogo teña lugar é o espazo, que exista un lugar para xogar. Despois dos xogos que foron descritos na sección ao longo destes números, facíase precisa unha reflexión sobre a necesaria recuperación lúdica dos espazos que serviron tradicionalmente de canchas naturais de xogo. Para os cascos históricos das cidades de Ourense e Santiago existen proxectos –en fase de concepción, pero xa avanzados– que perseguen tamén xustamente que se volva xogar nas rúas e nas prazas, e noutros lugares apareceron tamén iniciativas neste sentido.

No entanto, en lugares como Melide, a Mostra dos Xogos Tradicionais que se celebra anualmente pretende, xustamente, recuperar para o xogo os espazos públicos da vila, unha vila –no seu casco histórico– con infinidade de recunchos que foron ata épocas ben recentes os lugares onde os nenos e as nenas, e mesmo os mozos e as mozas, puxeron en práctica os xogos de sempre ou crearon outros novos. Pasamos a usar a primeira persoa xustamente por iso, porque as vivencias máis íntimas e intensas sempre existen en primeira persoa, e porque a recuperación de cada recuncho onde algún día se xogou, só pode ser concibida tamén desde a primeira persoa, a primeira persoa dos verdadeiros protagonistas do xogo: os xogadores e as xogadoras.

... Perdoade que insista pero seguimos na Praza das Coles ou da Constitución, a de 1812. Pois aquel espazo vital, que non ocupa máis de 400 m², para nós era un grande estadio. Podíamos

xogar desde ao fútbol ata as chapas. Para xogar ás chapas tiñamos o mellor circuíto de toda Galiza. Gozabamos dunha beirarrúa insultantemente lisa para aqueles anos, os finais dos 60, que ía desde a esquina de Barral ata a de Sofía, máis ou menos uns 20 m.

Alí xogabamos a todo tipo de xogos con chapas. O triángulo, por exemplo, que era unha imitación do *gua* de Melide, que se xoga con bólas, e coas mesmas normas, só que non se poñían cartos no triángulo porque as débedas pagábanse despois. Circuitos de grande dificultade, e mesmo probas de distancia a quen a lanzaba máis lonxe. Nin que dicir ten que temos cuberto sobradamente a distancia, iso si, coa chapa trucada, pois poñíamolle unha peseta dentro e logo enchiámola de cera para que pesase e se pegase ao chan. As mellores eran as de vermou *Cinzano* ou *Martini*, e as que tapaban os botiños de canela.

Outro dos xogos inevitables era o fútbol; este non padecía de "estacionalidade" –palabra tan recorrente para a xente relacionada co turismo- pero o que si padecía era a integridade dalgún que outro vidro, así como dalgún balón confiscado polo "muni" de servizo –case sempre o mesmo, antes odiado e agora, que xa morreu, estrañado-.

Tamén gozabamos dun espazo para xogar ao *enxoito*, á raía, e ás veces ás chapas, pois tratábase dun terreo moi amplo que tamén supoñía un excelente escenario para xogar ás bólas. Se a rúa da Moa era o *Nou Camp*, a rúa que ía da praza ata o Pozo Pequeno era Balaídos ou Riazor. Aínda de terra ata ben entrados os anos 70, conservaba unha parte da antiga rúa e unha beirarrúa medieval, feita de lousas moi traballadas que chegaba desde a

praza ata o matadoiro de Goros –uns 5 m-. E, por suposto, aínda quedaba sitio para xogar ás catro esquinas, entre a casa de Ramos, a de Barral e a miña propia.

Logo, tamén era punto de saída para xogar coa *roda* –o aro-. Para facer un aro tiñamos que recorrer a un caldeiro vello de zinc ou a unha *tina* de bañarnos, e sacarles o aro do fondo. Outra posibilidade era agardar a que o sr. Gustavo, cando se poñía a arranxar os pipos de viño, desbotase algunha cinta, que son as que premen nas doelas para que o pipo non perda, e estar atento para pillala. Despois seguía un concienzudo proceso de amañado, a roda de corte cónico había que poñela igual de ambos lados, isto obrigábanos a saber empregar un martelo sempre baixo a supervisión dun maior que logo gozaba coas nosas evolucións.

Merece atención a capacidade de improvisar dos nenos, das nenas. De repente a alguén ocorríaselle ir cambiar cromos ao Cruceiro, a 150 m da praza -zona

pija daquelas: as familias Ares por partida dobre, os fillos de D. Eladio, e tamén estaba o cuartel da Garda Civil, vaia un agarimoso saúdo para todos eles, benemérita incluída- pero sempre había alguén a quen lle parecía lonxe, e nunca faltaba a resposta axeitada: "e que máis ten?, imos na roda!".

